

Škola otvorena roditeljima

Udruga roditelja
Korak po korak

u partnerstvu s udrugama:

| roditelji u akciji |

IDEM

hrvatska udruga za stručnu pomoć
djeci s posebnim potrebama

Za djecu možemo raditi bolje samo uz pomoć njihovih roditelja.

Stručnjaci mogu pomoći roditeljima, no ne mogu ih zamijeniti, jer koliko god znali o djeci općenito, ne znaju gotovo ništa o pojedinom djetetu.

(Penelope Leach)

Uvod

Ova je brošura nastala iz našega uvjerenja da za djecu možemo i moramo učiniti više, i kao roditelji i kao učitelji, ali i zajedno. Ona je naš prilog promjenama pristupa škole djetetu s ciljem veće usmjerenosti na dijete. Želimo potaknuti roditelje i učitelje, obitelji i škole na razmišljanje i razmjenu ideja o poticanju međusobnog partnerstva koje bi pridonijelo boljem uspjehu i napretku djece u školi i izvan nje.

Možda se nećete sa svime složiti, možda će neke pojedinosti izazvati u vama sumnju, čak i otpor, možda ćete se zapitati čemu sve to, jer se ionako zna tko odgaja, a tko obrazuje. No, želimo li poboljšati uspjeh i napredak djece u školi i izvan nje, nije li logično razmišljati i o poboljšanju partnerstva roditelja i škole? Svakodnevno iskustvo i znanstvena istraživanja nedvojbeno pokazuju da uključenost roditelja u školski život i podučavanje svoga djeteta ima vrlo pozitivan utjecaj ne samo na njegov školski uspjeh već i cjelokupno njegovo ponašanje i osjećaj samopoštovanja. Dobra povezanost škole i doma presudna je za bolje privikavanje na školski život, bolje rezultate u učenju, prevenciju problematičnih ponašanja, veće ambicije oko nastavka školovanja. Mnoga nastojanja škole,

uz kronični nedostatak sredstava i manjkavu podršku zajednice, ne daju očekivane rezultate i zbog manjka roditeljske potpore i sudjelovanja. Ako ste roditelj, nadamo se da će vam ova brošura pomoći da vlastito uključivanje i pružanje potpore učiteljicama i učiteljima vidite kao značajan dio rješavanja problema učinkovitosti škole. Ako ste, pak, učiteljica ili učitelj, a mnogi ste uz to i roditelji, vjerujemo da ćete u njoj naći poticaje i ideje za razvijanje takve suradnje s roditeljima koja će vam barem dijelom olakšati svu složenost i težinu vašega posla.

Brošura je nastala kao rezultat zajedničkoga projekta „Škola otvorena roditeljima“ Udruge roditelja „Korak po korak“ i „Roditelji u akciji - RODA“ te Hrvatske udruge za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama - „IDEM“. Projekt su financirali Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva i Institut Otvoreno društvo-Hrvatska.

U brošuri smo koristili rezultate istraživanja koje je provedeno u okviru projekta, kao i dijelove iz priručnika za učitelje „Stvaranje razreda usmjerenog na dijete“ (Pučko otvoreno učilište „Korak po korak“).

Gorana Hitrec

Obitelj. Škola. Dva ključna pojma oko kojih se vrti život svakog djeteta školske dobi, često predstavljajući dva međusobno odvojena svijeta. „Škola treba dijete obrazovati, a obitelj ga odgajati“ - kažu mnogi. No, je li takva podjela odgovornosti realna i, što je još važnije, pruža li ona djetetu optimalne uvjete za razvoj?

Većina nas ima iskustvo u komunikaciji između obitelji i škole s roditeljskih sastanaka i informativnih sastanaka, tzv. informacija, na kojima roditelji dobivaju izvješće o napretku svojega djeteta i uvid u ocjene u školskome imeniku. Malokad je to razgovor o tome kako konkretno poboljšati razvoj ili školski uspjeh djeteta kroz razmjenu mišljenja, ideja, znanja i iskustava obje strane te o djetetu kao osobi, što bi pomoglo i jednoj i drugoj strani u donošenju najboljih odluka o pojedinom djetetu. Obično se komunikacija između škole i obitelji intenzivira tek onda kad dođe do problema zbog djetetova neprimjerenog ponašanja ili očitog neuspjeha u savladavanju gradiva.

Prečesto se sve svodi na to da učitelji trebaju pružati znanje, a dužnost je roditelja poticati djecu na stvaranje radnih navika koje će omogućiti da se to znanje usvoji. Bilo bi jednostavno da je zaista tako!

Svakodnevno iskustvo i brojna istraživanja nedvosmisleno govore da uključenost roditelja u školski život i podučavanje vlastitoga djeteta ima vrlo važan utjecaj na njegov uspjeh u školovanju, usvajanje socijalnih vještina te osjećaj dobrobiti i samopoštovanja. Drugim riječima, kada škole i obitelji djeluju zajednički, podupirući učenje, djeca grade temelj ne samo za uspjeh u školi nego i u kasnijem životu.

Stručnjaci ističu činjenicu da je najprecizniji pokazatelj djetetova školskog uspjeha mjera u kojoj je djetetova obitelj sposobna stvoriti obiteljsko okruženje u kome se potiče i cijeni učenje, ističu, također, visoka ali realna očekivanja prema postignućima djeteta, te aktivno sudjelovanje u školskome životu i učenju djeteta.

U školama koje njeguju partnerski odnos s roditeljima i zajednički s roditeljima dijele odgovornost za djetetovo učenje, roditelji se više uključuju u djetetovo učenje i pružaju veću podršku školi. Tek partnerski odnos pruža učiteljima i učiteljicama stvarnu priliku uvjeriti se da roditelji brinu o učenju svoje djece i potiču pozitivne stavove o školi i učenju, što im uvelike pomaže u njihovim nastojanjima da djeci pruže što bolje obrazovanje. S druge strane, roditelji koji dobiju priliku bolje upoznati i razumjeti okolnosti i težinu učiteljskog posla, postaju značajna podrška učiteljima i učiteljicama u njihovom zalaganju za poboljšanje uvjeta rada u učionicama i školama te poboljšanju obrazovnoga sustava općenito.

Svrha ove knjižice je potaknuti roditelje i učitelje te obitelji i škole na razmišljanje i razmjenu ideja o poticanju ili daljnjem razvoju već postojećeg partnerstva, koje bi pridonijelo još boljem uspjehu i napretku djece u školi i izvan nje.

Kada roditelji sudjeluju u školskome životu i učenju svoje djece, djeca su na dobitku - postižu bolji uspjeh u školi, rjeđe izostaju, razvijaju pozitivnije socijalne stavove i ponašanje te imaju veću šansu za nastavak školovanja.

Dobrobiti partnerstva roditelja i učitelja

...za djecu

- ✓ postaju stvarno središte obrazovnog sustava i procesa učenja u školi
- ✓ postižu bolje rezultate u učenju, redovitije ispunjavaju svoje obveze i manje izostaju s nastave
- ✓ razvijaju pozitivnije socijalne stavove i ponašanje
- ✓ svoju orijentaciju u budućnosti češće biraju u skladu sa svojim apacitetima
- ✓ lakše prihvaćaju školu kao mjesto gdje grade svoj vlastiti identitet i samopoštovanje te se uče samostalnosti izvan svoje obitelji
- ✓ od odraslih uče kako razgovarati i izraziti svoje mišljenje u različitim školskim tijelima
- ✓ lakše se prepoznaju i zadovoljavaju posebne potrebe djeteta

...za učitelje i škole

- ✓ kroz dobre odnose s roditeljima i njihovu prisutnost u školi primaju stvarnu pomoć jer svaki partner unosi svoju kompetenciju u obrazovanje djeteta
- ✓ jačaju svoju profesionalnost kroz uvažavanje različitosti obitelji i djeteta kao dijela obitelji
- ✓ dobivaju u roditeljima saveznike u rješavanju problema i teškoća kroz postizanje dobrih kompromisa pri čemu su obje strane ravnopravne, sprječavajući sukobe i frustracije
- ✓ postižu pozitivniju sliku u očima roditelja te njihovo razumijevanje za složenost i težinu učiteljskog posla
- ✓ postaju motiviraniji i zadovoljniji poslom
- ✓ postižu veće povjerenje roditelja u školu i njezina nastojanja
- ✓ imaju bolji ugled u društvenoj zajednici

...za roditelje

- ✓ jačaju svoje samopouzdanje i sigurnost u pružanju pomoći djetetu u učenju kod kuće
- ✓ bolje su informirani o onome što se događa u školi
- ✓ postižu pozitivniju sliku u očima učitelja
- ✓ daju svoj glas i doprinos kvalitetnijem radu škole
- ✓ njihove se potrebe bolje uvažavaju u svrhu boljitka djeteta
- ✓ imaju podršku u ispunjavanju svoje roditeljske uloge i pomoć u razumijevanju obrazovnoga sustava i onoga što škola očekuje od njih kao roditelja
- ✓ kao partneri postaju sudionici, a ne pasivni promatrači školskoga života svoga djeteta

Zašto je važna uključenost roditelja u obrazovanje djeteta

Roditelji su prvi i najvažniji odgajatelji svoje djece i nose najveću odgovornost za njihov razvoj i napredak. Oni poznaju svoju djecu i njihov karakter, njihovu živost, njihov egocentrizam, njihovu sramežljivost, njihovu maštu i njihovu društvenost. Roditelji su ti koji sa svojom djecom žive od njihova rođenja do odrasle dobi, njihov je odnos cjeloživotni. Oni su prvi uzori - i za rješavanje problema i za suradnju i za zajedništvo. Ciljano uče svoju djecu kako da postanu članovima zajednice. Njihovi su ciljevi za vlastitu djecu jednako široki kao i ciljevi učitelja za svu djecu koju poučavaju i odgajaju.

Uspjeh svakoga djeteta u okviru njegovih mogućnosti i potencijala cilj je kojem škola treba težiti u okviru svoje društvene uloge prenošenja znanja i vrijednosti na mlade generacije. Da bi škola to postigla, mora prići svakom djetetu kao pojedincu - mora biti usmjerena na dijete.

Za uspjeh učenika od ključne je važnosti poznavanje njegovih osobina, jakih i slabih strana, interesa i posebnih potreba, njegove osobnosti. Škola koja je usmjerena na dijete vidi roditelje kao svoje najvažnije partnere, jer su upravo roditelji ti koji najbolje poznaju svoje dijete.

Roditelji imaju korisna i specifična znanja o svome djetetu koja su učiteljima vrlo dragocjena za bolje razumijevanje pojedinog djeteta. Partnerstvo škole i roditelja najbolji je način za prenošenje specifičnih znanja o djetetu s roditelja na učitelje i obrnuto te za poticanje roditelja na uključivanje u obrazovanje vlastite djece.

Partnerstvo obitelji i škole i poboljšanje djelotvornosti škole

Goruće je pitanje suvremene škole kako poboljšati rezultate učenja učenika. To je pitanje u samome središtu pokreta za poboljšanje djelotvornosti škole. Poboljšanje djelotvornosti škole nezamislivo je bez uključivanja roditelja, jer sva istraživanja dosljedno potkrepljuju ideju o partnerskim procesima između roditelja, učitelja i učenika kao vrlo korisnome izvoru podrške dječjem učenju.

Uloga obitelji i zajednice u dječjem učenju danas je važna kao i u prošlosti, međutim, okolnosti koje utječu na obiteljski život i učenje postale su mnogo kompleksnije i izazovnije. To je dovelo do jaza između škole i obitelji, podjele poslova na one koji pripadaju roditeljima i one koji pripadaju školi uz slabljenje međusobne povezanosti, a time i povjerenja. Komunikacija i suradnja postale su rijetkost - škola i obitelj postale su potpuno odvojeni entiteti u životu djece.

Uspostavljanjem partnerstva spajamo školu i obitelj s ciljem jačanja uspjeha naše djece i naših učenika.

Istinsko dijeljenje moći i odgovornosti bit je partnerstva obitelji i škole. Ono je moguće samo ako među njima postoji dvosmjerna komunikacija i međusobno povjerenje.

Svijest o važnosti partnerstva obitelji i škole sve je prisutnija u svijetu. Roditelji u mnogim zemljama žele biti više uključeni u rad škole svoje djece i potpunije razumjeti obrazovni proces. U svim je istraživanjima potvrđena činjenica da uz roditeljsku podršku djeca mogu postići bolji uspjeh u učenju i upravo je to saznanje potaklo mnoge vlade na uvođenje politike kojom potiču roditelje, obitelji i zajednicu da se uključe kao partneri u obrazovanje.

6

Da je roditeljska uloga vitalna u razvoju i obrazovanju djece te da je roditeljsko uključivanje odlučujuće za poboljšanje postignuća njihove djece, svjedoči i činjenica da su u izgradnji partnerskog odnosa između obitelji i škole osobito naglašena sljedeća tri cilja:

1. osigurati uspjeh za svu djecu,
2. pomagati dječje socijalne, emocionalne, fizičke i školske potrebe,
3. dijeliti odgovornost za unaprjeđivanje dječjega rasta i razvoja.

Razvijanje partnerstva obitelji i škole pretpostavlja da škole moraju radikalno restrukturirati uloge i odgovornosti svih odraslih koji su uključeni u školovanje djece. Partnerstvo je proces kojim se uči kako raditi zajedno i uvažavati što svaki partner donosi u odnos. Ako škola radi zajedno s roditeljima na analizi

rezultata u učenju i kreiranju akcijskih planova za njihovo poboljšanje, oni razvijaju osjećaj zajedničke odgovornosti i spremnosti da izvedu promjene koje su potrebne.

Uključivanjem roditelja u proces donošenja odluka o smjernicama razvoja i o radu škole te u zagovaračkom i upravljačkom procesu kroz vijeća roditelja i školske odbore, stvara se temelj za planiranje uspješnoga poboljšanja djelotvornosti škole.

Iako to, na prvi pogled, može izgledati kao zastrašujući gubitak moći škole, taj proces donosi veliki dobitak i za školu i za djecu, unatoč povremenim problemima ili sukobima.

Kako razviti snažno partnerstvo škole i obitelji

Škola treba dati najvažniji poticaj uspostavljanju partnerstva. Ona treba biti ta koja će otvoriti svoja vrata roditeljima, i u figurativnom i u doslovnom smislu, te im omogućiti i potaknuti ih da se uključe u obrazovanje svoje djece i jačanje školske zajednice.

Činjenica je da se mnogi roditelji pred zahtjevima škole često osjećaju nekompetentni i nesigurni, da nisu svjesni vlastitih mogućnosti i znanja kojima mogu svome djetetu pomoći da uživa u učenju, da se osjeća uspješno i da školu doživljava kao mjesto gdje se i učitelji i roditelji zajednički brinu o njegovim potrebama. Kako je većina nas odrasla u sustavu u kojemu je škola potpuno odvojena od obitelji i u kojemu njoj pripada najveća moć u procesu stjecanja znanja, ti su osjećaji sasvim razumljivi i očekivani. Na školi je da počne razbijati taj mit i da se, slikovito govoreći, rušenjem svojih zidova otvori roditeljima i pruži im ruku dobrodošlice.

Dajući ili, bolje rečeno, vraćajući roditeljima nešto od te moći, škola, paradoksalno, povećava svoju efikasnost - povećava rezultate učenja svojih učenika! Dijeleći breme moći, škola postaje jača, jer s roditeljima-partnerima dijeli i odgovornosti.

Taj proces nije nimalo jednostavan.

On ponajprije znači korjenitu promjenu pogleda na ulogu škole i roditelja u djetetovu razvoju i obrazovanju, a to se odnosi na roditelje, učitelje i učiteljice kao i na one koji rukovode školom i kreiraju prosvjetnu politiku. Zahtijeva prevladavanje određenih vrsta strahova i svjesno predavanje moći. S obzirom na to da je škola do sada imala ekskluzivni autoritet u obrazovanju djeteta i moć koju on donosi, jasno je da je ona ta koja će morati pokazati inicijativu i volju kako bi uistinu započela partnerski proces i otvaranje prema roditeljima.

Duh partnerstva mora biti zasnovan na priznavanju uloge roditelja u obrazovanju djeteta i važnosti njihove suradnje te održavan stalnim propitivanjem strategija za imenovanje i prepoznavanje problema u procesu roditeljskog uključivanja. To je proces stalne refleksije, ispitivanja, rasprave i evaluacije unutar zajednice učitelja i roditelja koji međusobno suraduju, postavljajući ključna pitanja: **Kamo idemo? Je li to pravac kojim želimo ići? Koji je najbolji način da tamo idemo zajedno? Kako mjerimo uspjeh naših napora da poboljšamo postignuća djece?**

Iskustva su pokazala da je najefikasniji i najbrži put izgradnje snažnoga partnerstva škole i roditelja uspostavljanje dijaloga, kreiranje strategije razvoja škole i provođenje koordiniranih skupnih i individualnih aktivnosti na čelu s ravnateljem ili ravnateljicom škole. Duh partnerstva najbolje se razvija na nivou škole i onda prenosi na učitelje i roditelje kao pojedince. Važno je da cijela školska zajednica, na čelu s ravnateljem, stvori misiju, strategiju i okvire partnerstva i da ga osnažuje kroz radionice, kontinuirano usavršavanje i razmjenu ideja te evaluaciju rezultata. Kao osobe u direktnom kontaktu s roditeljima, inicijativu u stvaranju partnerstva trebaju preuzeti učitelji. Oni moraju roditeljima dati do znanja da škola želi zajedno s njima raditi na tome da postane mjesto gdje će djeca doista biti u prvom planu.

Istodobno, roditelji trebaju prepoznati svoju ulogu i sami inicirati partnerstvo kroz dijalog s učiteljima, ravnateljem i drugim djelatnicima (školska psihologinja, pedagog, knjižničarka i dr.). Roditelji moraju biti svjesni svojih prava ali i odgovornosti i obveza u obrazovanju svoje djece.

Iako je važan dio inicijative za partnerstvo škole i roditelja na samoj školi, roditelji mogu i trebaju i sami prilaziti učiteljima i ravnatelju, poticati dijalog i razmjenu ideja i strategija za sudjelovanje u obrazovanju svojega djeteta ili radu škole i prije nego se pojavi neki specifičan problem, a posebno tada. Roditelji trebaju biti svjesni da je glavni cilj učitelja boljitak, napredak i uspjeh svakoga djeteta u školi i da su oni zahvalni roditelju koji pokazuje zanimanje i istinsku volju da im pomogne u poticanju razvoja djetetovih potencijala.

Konačno, ne možemo dovoljno naglasiti da su za partnerstvo potrebne dvije aktivno uključene strane. **I škola i roditelji moraju se aktivno uključiti u taj proces i jedni druge poticati na angažman.** Učitelji i roditelji suočavaju se s izazovom pronalaženja načina suradnje, uz uzajamno poštovanje, u najboljem interesu dječjega razvoja, postignuća i uspjeha. Za roditelje je taj proces kontinuiran i dugotrajan tijekom cijeloga školovanja njihove djece, a za učitelje tijekom cijele njihove karijere. On je polagan, često mukotrpan, pun propitivanja i preispitivanja, dvojbi i razočaranja. Ali, njegovi rezultati daleko nadmašuju sve negativne strane, ispunjavaju i učitelje i roditelje opravdanim osjećajem važnosti i mogućnosti i, što je najvažnije, pružaju našoj djeci ozračje uspjeha.

Iskustvo pokazuje da su neke početne strategije efikasne za otvaranje putova komunikacije između roditelja i učitelja:

- ✓ kontaktiranje roditelja kroz različite organizacije u zajednici (profesionalne, interesne, vjerske i druge)
- ✓ jasno iskazivanje dobrodošlice roditeljima u školi
- ✓ pisano pozivanje roditelja da se uključe i pridonesu školskom životu (ako je potrebno, pisati na njihovome materinskome jeziku)
- ✓ pomaganje roditeljima da sudjeluju u drugim aktivnostima u zajednici
- ✓ telefonsko pozivanje i obavještanje
- ✓ pisanje kratkih bilježaka roditeljima s pozitivnim izjavama o njihovoj djeci

U poticanju uključivanja roditelja u život škole efikasnim su se pokazale i druge mogućnosti:

- ✓ razgovori u kojima sudjeluju tri strane: roditelj-učitelj-dijete
- ✓ pozivanje i poticanje roditelja da se kao pomagači uključe u različite aktivnosti u razredu i školi
- ✓ pozivanje i poticanje roditelja djece s posebnim potrebama da sudjeluju u obučavanju učitelja za rad s njihovom djecom
- ✓ timski rad roditelja i učitelja u nekoj aktivnosti ili na nekom problemu u školi
- ✓ SOS telefon za domaću zadaću
- ✓ stvaranje centra za obrazovanje i informiranje obitelji u lokalnoj zajednici

10

Škole koriste sve te strategije kako bi osnažile dijalog, razumijevanje i sklad između školske prakse i roditeljske podrške. Informatizacija škola i obitelji nudi nove mogućnosti za međusobni dijalog.

“Uz muku naše djece naučili smo puno, educirali smo se na sve moguće načine kako bismo mogli pomoći svojoj djeci. Možemo biti pravi pomoćnici učiteljima u radu s našom djecom s posebnim potrebama. Samo nas trebaju pozvati!”

Majka učenika s posebnim potrebama

Koliko je vaša škola otvorena roditeljima

Otvorenost škole prema roditeljima očituje se kroz široki spektar mogućnosti od, naizgled, sitnih stvari do onih koji imaju veliki utjecaj na školu.

U razvijanju efikasne strategije razvoja partnerstva obitelji i škole najprije treba dobro sagledati i procijeniti sadašnje stanje i odrediti realne, ostvarive ciljeve.

Kako procijeniti koliko je vaša škola otvorena roditeljima? To, naravno, ovisi o lokalnim okolnostima, te općim i specifičnim potrebama obitelji i škole. Međutim, postoje neka osnovna pitanja koja pomažu da se provede otvorena i samokritična procjena trenutnog stanja.

Osnovna pitanja za procjenu:

Koliko su roditelji prisutni u radu škole?

Koji su oblici komunikacije uspostavljeni između roditelja i škole i koji su njihovi rezultati?

Koliko i kako škola obavještava roditelje o različitim aktivnostima, novostima, promjenama?

Koliko se roditelji osjećaju slobodnima prići školi i sudjelovati u školskim aktivnostima?

Koliko se učitelji i učiteljice osjećaju slobodnima prići roditeljima i pozvati ih da se uključe u školske aktivnosti?

Kakva je atmosfera između škole i obitelji, učitelja i roditelja?

Odgovori na ta pitanja dobit će se tek kroz odgovore na mnoga druga, konkretnija pitanja te mišljenja i stavove roditelja i učitelja, a i djece. Evo nekih pitanja koja mogu potaknuti na razmišljanje i otvoriti dodatna pitanja te pomoći u procjeni postojećeg stanja:

Je li glavni ulaz u školu dobro označen tako da posjetitelji i roditelji bez poteškoća mogu pronaći put do željenoga mjesta (zbornice, ureda ravnatelja ili stručnoga suradnika i dr.)?

Je li školsko predvorje informativno i zrači dobrodošlicom?

Jesu li školske obavijesti napisane na pozitivan i kulturna način?

Na primjer, "Svi se posjetitelji moraju javiti dežurnome učitelju ili učeniku" može se promijeniti u "Dobrodošli u školu .... Molimo vas da se javite dežurnome učitelju ili učeniku"

Postoji li procedura koja osigurava da se na sve pisane ili telefonske upite odgovara što prije?

Potiču li se različite vrste komunikacije s roditeljima, na primjer, telefonski, pisani i osobni kontakti?

Kontaktiraju li se roditelji zbog pozitivnih kao i zbog negativnih razloga?

Postoji li potreba za preispitivanjem kvalitete i izgleda pisane komunikacije između škole i obitelji?

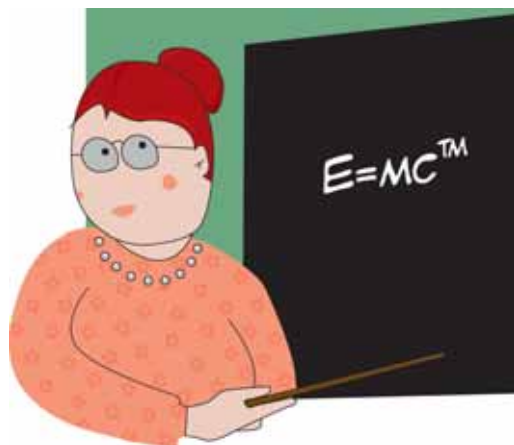
Koliko se informacija pruža roditeljima o tome što učenici uče?

Potiču li se roditelji da pomažu i pružaju podršku učenju svoje djece kod kuće i u školi? Kako se roditelji informiraju ili obučavaju da bi to mogli efikasno raditi?

Potiče li škola uključivanje roditelja kao volontera-pomagača u različitim školskim aktivnostima?

Promiče li škola učenje unutar obitelji i zabavne obiteljske aktivnosti?

Vrednuje li se jednako svaki roditelj, bez obzira na njegovu obrazovanost/socijalni status ili mogućnosti?

To su samo neka od mogućih pitanja koja će vam pomoći u spoznaji koliko je vaša škola otvorena roditeljima. Bilo da ste roditelj ili učitelj, učiteljica pokušajte na papir staviti sve ono što mislite da potiče kao i ono što mislite da nedostaje u vašoj školi kao poticaj uključivanju roditelja u školski život i učenje djece. Na taj ćete način dobiti dobre ideje za jačanje partnerstva obitelji i škole.

Područja uključivanja roditelja

Navodimo neke ideje koje su se pokazale učinkovitima u školama koje su prepoznale ulogu roditelja i dobrobiti njihovog uključivanja u školski život i učenje učenika. Među njima ćete sigurno naći nešto što će vam pomoći pri uključivanju ili će vas motivirati da nešto poduzmete.

Šest je područja u okviru kojih se treba osnažiti partnerstvo s roditeljima:

1. **Razvijanje dvosmjerne komunikacije između doma i škole o školskim programima i dječjem napretku**

Uspostavljanjem dvosmjerne komunikacije između roditelja i učitelja i učiteljica osigurava se razmjena informacija i ideja o djetetovom napretku, uspjesima, problemima, poteškoćama i izazovima.

Učitelji i učiteljice mogu potaknuti stvarno partnerstvo s roditeljima tako da se zapitaju što bi od roditelja mogli naučiti o djeci, gledajući u njima svoje najvažnije savjetnike koji će im pomoći da bolje razumiju svako pojedino dijete. **Pozorno slušanje onoga što roditelji govore preduvjet je za stvaranje otvorenoga odnosa, suradničkoga odnosa punog međusobne podrške.**

Osim uobičajenih roditeljskih sastanaka i odlazaka na informacije, redovna komunikacija između roditelja i škole može se ostvarivati i na druge načine:

Tjedna ili mjesečna pisma

Ta pisma sadrže informacije o mnogim aktivnostima u koje su djeca uključena. Predstavljaju dobro sredstvo obavještanja roditelja o procesu učenja koji se događa kroz nastavu, izvanastavne aktivnosti ili projekte koje provode djeca u razredu i školi i mogu pozvati ili potaknuti roditelje da se i sami uključe u neke od tih aktivnosti.

Pisane obavijesti o učenicima

Povremene pisane obavijesti za roditelje sa zapažanjima učitelja ili učiteljice o djetetovu radu u nastavi, iskazanim interesima, odnosu prema vršnjacima i odraslima, školskim obvezama, istaknutim vrlinama i slabostima, pružaju roditeljima osjećaj da je škola istinski zainteresirana za boljitak djeteta.

Iz našega istraživanja:

Otprilike dvije trećine roditelja navodi da od učiteljica/učitelja nikad ne dobivaju pisane obavijesti o djetetu.

Jeste li i vi jedan od njih?

Biste li željeli dobivati informacije o djetetu i na taj način?

Porazgovarajte o tome s učiteljem ili učiteljicom svojeg djeteta!

14

Roditeljska perspektiva govori da su roditeljski sastanci prvenstveno posvećeni prenošenju informacija o formalnim i organizacijskim aspektima školskoga života, te o napretku djece. Pritom su roditelji više pasivni primatelji informacija, a znatno se rjeđe organiziraju radionice koje omogućuju njihovo aktivno sudjelovanje, razmjenu iskustva i dogovor o načinu uključivanja u život škole.

Roditeljski sastanci s novim sadržajima

Uz pomoć učitelja ili učiteljice, odnosno razrednika ili razrednice, stručne suradnice ili roditelja stručnjaka raspravlja se o različitim pitanjima odgoja i obrazovanja djece ili problemima dječjeg razvoja, izvještava se o temama pojedinih nastavnih predmeta, daju sugestije za poticanje interesa i savladavanje gradiva kod kuće, objašnjavaju nastavne metode, posebno ako su drugačije od onih po kojima su roditelji učili. Tom prilikom može se pozvati roditelje da se na konkretan način uključe u aktivnosti razreda ili škole, jer se time snažno potiče međusobno povjerenje između obitelji i škole.

Unaprijed utvrđeno vrijeme za susrete (npr. "dan za kavu" s ravnateljem ili iravnateljicom, stručnim suradnikom ili suradnicom i predmetnim učiteljem ili učiteljicom)

Vrijeme prije početka nastave ili nakon nastave u popodnevnim satima često je jedino vrijeme za zaposlene roditelje kada mogu realizirati ovakve susrete i uspostaviti komunikacijske odnose. To može biti i unaprijed najavljena tema (u tjednom ili mjesečnom pismu) na koju će se odazvati zainteresirani roditelji ili pozvati određena grupa roditelja čije mišljenje se želi čuti kako bi se poboljšao neki aspekt školskoga života.

Neformalni susreti u vrijeme neke dječje aktivnosti, npr. u doba ručka, slobodnog vremena na igralištu

Ti neformalni susreti pružaju roditeljima i učiteljima priliku da razmjene mišljenje i informacije te surađuju na pozitivnim strategijama rada s djecom.

Razmjena knjiga

Roditelji i učitelji međusobno razmjenjuju knjige o dobrim metodama odgoja djece. To se može učiniti na dva načina. Ili će roditelj u pisanom obliku komentirati neku knjigu ili će sudjelovati na skupnim diskusijama o pročitanim knjigama. To su neformalni sastanci zainteresiranih roditelja i učitelja koji su se prethodno dogovorili da će pročitati određenu knjigu, pa se sada sastaju da porazgovaraju o idejama i mislima koje su usvojili. O tome mogu npr. izvijestiti i ostale roditelje putem tjednog ili mjesečnog pisma ili na panou za roditelje.

Proslave i prigodna okupljanja

Ove slavljeničke prilike uključuju djecu, roditelje i učitelje. Razlog slavlju može biti različit: obljetnice, državni praznici, događaji važni za razvoj zajednice ili za razvoj škole ili razreda. Roditelji mogu pridonijeti, biti uključeni na različite načine, a ne samo kao promatrači odnosno publika.

Kontinuirana i redovita komunikacija obogatit će svakoga tko je uključen u školsku zajednicu: i roditelje i djecu i učitelje. Djeca naročito profitiraju kada vide da njima važne odrasle osobe zajednički rade na istome cilju. To povećava njihov osjećaj sigurnosti i samopouzdanja. Uživaju u osjećaju povezano svojih obitelji i škole. Kako odrastaju i kako im prijatelji postaju sve važniji, povezanost među obiteljima kroz školu postaje značajan put za roditelje da bolje upoznaju prijatelje svoje djece i njihove obitelji.

Iskustvo je pokazalo da se problemi lakše savladavaju kad komunikacijski kanali dobro rade. Ako je to tako, i učitelji i roditelji znat će kako riješiti razmirice koje se pojave. Činjenica da se roditeljima pruža mogućnost uključivanja u školski život i proces učenja svoga djeteta, važna je i zbog toga što roditelj tada uviđa da je škola spremna na svaki način udovoljiti dječjim potrebama.

Učitelji osobito potiču sudjelovanje roditelja time što im nude različito vrijeme u kojem mogu doći na razgovor. U školi se može urediti poseban prostor za razgovore, ponuditi roditelje nekim osvježenjem, osigurati čuvanje manjega djeteta, ako je potrebno.

Ostvari li se između škole i obitelji dobra komunikacija u samome početku, kasnije će, bude li problema, i jedni i drugi lakše moći pronaći djelotvorna rješenja.

2.

Roditelji kao pomagači u školi

Sudjelovanje roditelja kao pomagača u razredu pomaže učiteljima da bolje individualiziraju nastavu i da se osjećaju manje izoliranima. Učitelji i roditelji mogu se u razredu međusobno nadopunjavati, provodeći interesantne aktivnosti i projekte, koji sa samo jednom odraslom osobom u razredu ne bi bili mogući. Entuzijazam roditelja potiče i kod učitelja nove ideje i pozitivna očekivanja. Da bi učitelji zaista bili otvoreni prema roditeljima, i sami moraju vjerovati da je prisutnost i pomaganje roditelja u razredu korisno. Ako su uvjereni u to, učinit će prvi korak i uključiti roditelje u aktivnosti u razredu.

Iz našega istraživanja:

Učitelji se malokad raspituju o roditeljskim interesima, zanimanju i hobijima. Jeste li i vi među one dvije trećine roditelja koje učitelj nikada nije o tome pitao?

Vaše zanimanje/zvanje, ono što znate i umijete i čime se rado bavite može obogatiti školsku svakodnevicu. Možda možete doći na jedan školski sat i razgovarati o svome zanimanju/zvanju i svome poslu. Možda biste mogli održati radionicu u razredu svoga djeteta ili predavanje za druge roditelje o nekoj temi vezanoj za djecu. Možete li na neki način pridonijeti uređenju škole ili školskoga okoliša? Ili biste mogli na neki drugi način sudjelovati u životu škole?

Malobrojni su roditelji bili pratnja na izletima, sudjelovali na nastavi kao razredni pomagači, sami držali radionice u školi ili pomogli u uređenju škole i školskog okoliša. Svega nekoliko postotaka roditelja je na taj način pridonijelo kvalitetnijem školovanju svoga djeteta. Predložite i sami načine na koje biste se mogli aktivnije uključiti u školske aktivnosti!

Kad roditelj osjeti da je postao sastavni dio učenja svoga djeteta, počinje cijeniti učiteljski napor oko uvođenja novoga i uzbudljivijega načina poučavanja i učenja.

Djeca osobito uživaju kad odrasli s njima dijele svoje posebne interese, vještine, znanja i hobije, postajući im tako pozitivni uzori. To je osobito važno kad je djetetu osam, devet ili deset godina, jer tada ima prilike sagledati svoje roditelje na drugačiji način. I roditelji će imati priliku vidjeti svoje dijete u drugačijem svjetlu, budu li promatrali djecu u razredu i radili s njima. Postat će svjesniji njegovih svakodnevnih iskustava.

Roditelji-pomagači mogu pomoći djeci u brojnim aktivnostima, osobito ako ih učitelji u tome usmjeravaju i hrabre. Suradujući u razredu, oni izgrađuju međusobno povjerenje i daju primjer djeci. Kako bi osigurali uspješno uključanje razrednih pomagača, učitelji moraju znati kako će ih izabrati, usmjeriti, voditi i pokazati poštovanje.

S roditeljem-volonterom učitelj ili učiteljica može bolje organizirati mnoge aktivnosti i time učiniti nastavni rad dinamičnijim i zanimljivijim. S druge strane, kad su roditelji uključeni u aktivnosti u razredu, učitelj ili učiteljica neposredno može vidjeti kako roditelji motiviraju svoju djecu, kako im pomažu da riješe probleme i pomažu u pristupu zadatku.

Nazočnost drugih odraslih u razredu može značajno poboljšati uvjete učenja za sve učenike. Zahvaljujući dodatnoj pomoći, učitelji mogu djeci ponuditi veći raspon aktivnosti, skupnih i individualnih.

Kad su roditelji učenika uključeni u rad razreda, učenici lakše uočavaju pozitivnu povezanost roditelja i škole. Mlada školska djeca posebno uživaju kad su im roditelji aktivni u razredu. Ostaloj, pak, djeci u razredu upoznavanje odraslih pojedinaca daje nove uzore za oponašanje. Odrasli razredni pomagači mogu biti ne samo roditelji, već i rodaci, ali i umirovljenici i drugi članovi lokalne zajednice.

Učitelji kroz uključivanje roditelja kao pomagača bolje upoznaju obitelji učenika, kao i život lokalne zajednice. Primjerice, tako bolje upoznaju običaje, aktivnosti i tradiciju zajednice u kojoj živi škola, upoznaju posebne potrebe i brigu pojedinih obitelji, što ih čini spremnijima za prepoznavanje i zadovoljavanje njihovih posebnih potreba.

Suradnja učitelja i roditelja-pomagača djeci nudi uzor kako odrasli mogu surađivati u stvaranju i kreiranju uzbudljivog okruženja za učenje i učiti zajedno s djecom.

Djeca koja vide svoje roditelje kako rade zajedno s učiteljima, osjećaju se važnijima. Sva djeca imaju koristi od pozitivnog, prijateljskog odnosa između škole i njihovoga doma. Imaju osjećaj da svi njima važni odrasli ljudi brinu o njima i to ih snažno motivira na učenje.

Roditelji-pomagači mogu sudjelovati u različitim aspektima života škole:

Koordinatori za posebne događaje kontaktiraju različite izvore, pomažu u realizaciji nekog projekta na nivou razreda ili generacije.

Pomagači u popravcima i uljepšavanju razreda i škole popravljaju stvari u školi i izvan nje (npr. bojenje zidova, popravljavanje opreme za dječje igralište).

Pomoćnici u knjižnici pomažu u knjižnici zadužujući, razdužujući i ulažući knjige.

Razredni pomagači pomažu u čitanju, u pripremanju različitih razrednih ili nastavnih aktivnosti, osobito u dječjim projektima u kojima je nužna pomoć odraslih.

Pomagači na dječjem igralištu ili u školskoj kuhinji dežuraju 1-2 sata tjedno nadgledajući djecu.

Pomagači u aktivnostima koje se održavaju izvan škole pomažu u organizaciji i realizaciji izvannastavne aktivnosti, škole u prirodi, izleta i posjeta.

Pomagači prilikom održavanja različitih proslava, plesa, svečanosti.

Pomagači u pronalaženju financijske potpore pronalaze sponzore, organiziraju i provode

različite aktivnosti (npr. šivanje odjeće za školsku predstavu, prodaja dječjih radova) - dakle, nude svoje vještine i izvore da bi financijski pomogli školi.

Pomagači u sportskim aktivnostima pomažu učiteljima u održavanju različitih sportskih aktivnosti, natjecanja ili prilikom odlaska na sportske priredbe.

Budući da roditelji-pomagači daju školi na raspolaganje svoje vrijeme, sredstva i talente, oni joj pomažu u razvijanju tradicije međusobne brige. Volonterstvo izgrađuje odnose povjerenja u zajednici. Svaka je aktivnost važna i svatko ima priliku biti uključen u stvaranje poticajne i brižne školske zajednice.

Iz našega istraživanja:

Roditelji koji navode da u njihovoj školi nema radionica većinom žele da se one uvedu (75%). Kao najkorisnije teme navode: prepoznavanje i razvoj djetetovih vještina i talenata, prepoznavanje poteškoća u učenju ili ponašanju djeteta, teme o zdravlju i sigurnosti djece te mogućnost razmjene iskustava među roditeljima.

20

Dvije trećine roditelja i učitelja smatra da bi im najviše koristio razgovor o temi kako pomoći djetetu da razvije i poboljša određene vještine učenja te radionica o razvoju djetetovih vještina i talenata.

Možda se u vašoj školi već nude predavanja ili radionice o tim ili sličnim temama? Čak trećina roditelja u našem istraživanju ne zna organizira li škola takve radionice. Ako ste i vi jedan od njih, raspitajte se! Potaknite razgovor o tome s učiteljem ili učiteljicom svoga djeteta, recite da želite doznati kako biste najbolje mogli pomoći svome djetetu, predložite tu temu za roditeljski sastanak.

3.

Učenje roditeljskih vještina koje vodi poboljšanju obiteljskih odnosa

Mnogi roditelji kažu da postoje razdoblja u životu njihove djece kada bi njima, roditeljima, dobro došle informacije, savjeti i podrška u roditeljstvu. Posjedovanje kvalitetnih roditeljskih vještina u poticanju razvoja i pružanju podrške djetetu nedvojbeno ima pozitivne učinke, ne samo na dijete već i na cijelu obitelj. Iskustvo pokazuje da se ti pozitivni učinci prenose i na školu u vidu brižnijeg odnosa djeteta prema drugima i odgovornijeg odnosa prema školskim obvezama, ali i kvalitetnije podrške roditelja ako dođe do problema. Mnoge su škole prepoznale tu činjenicu i počele organizirati radionice za roditelje s ciljem jačanja njihovih roditeljskih vještina.

Učenje roditeljskih vještina utječe, s jedne strane, pozitivno na kvalitetu života djece i njihov školski uspjeh a, s druge strane, pridonosi jačanju partnerstva sa školom.

Škole koje prepoznaju važnost uloge kvalitetnih roditeljskih vještina za dječji uspjeh i napredak, trebale bi, u okviru svojih mogućnosti, ponuditi roditeljima na roditeljskim sastancima teme o bitnim tranzicijskim točkama u životu djece (npr. polazak u školu, prelazak iz osnovne u srednju školu, pubertet i sl.). Škole bi mogle ispitati potrebe svojih roditelja i ponuditi radionice o temama koje roditelji procjenjuju najkorisnijima. Mnoge škole organiziraju radionice o temama

povezanim s učenjem, zdravljem, komunikacijom, poticanjem samopoštovanja i samopouzdanja, discipliniranjem, spolnim odgojem, prevencijom ovisnosti, profesionalnom orijentacijom i sl.

Predavanja ili radionice o tim temama često su efikasnije ako ih obrađuje osoba izvan škole, specijalizirana za rad s roditeljima ili iz organizacije ili udruge koja se bavi određenom problematikom. Katkada će se i među samim roditeljima naći oni koji žele održavati takve radionice i imaju za to potrebno znanje i iskustvo. Njihov će rad i iskustva biti vrlo poticajni za druge roditelje. Vrlo pozitivan utjecaj na atmosferu i rad škole ima, također, i poticanje rada roditeljskih grupa podrške. U takvim grupama roditelji mogu kroz dijalog i razmjenu iskustava ojačati svoje roditeljske vještine i pružiti pomoć i podršku jedni drugima. I konačno, današnje tehnološki razvijeno okruženje olakšava pružanje informacija, savjeta i podrške roditeljima što škola može lako iskoristiti povezujući roditelje s državnim institucijama i organizacijama civilnoga društva radi dobivanja podrške za kvalitetnije roditeljstvo putem internetskih stranica.

4.

Povezivanje roditelja s kurikulumom kroz aktivnosti učenja koje se rade kod kuće

Vaša pomoć u učenju za dijete je dragocjena, jer znanstvena istraživanja nedvojbeno pokazuju da roditeljska pomoć u učenju poboljšava školski uspjeh djeteta. Osim toga, pomažući mu u učenju pokazujete interes za ono što dijete radi, obogaćujete vašu međusobnu komunikaciju i potičete njegovo samopouzdanje.

Mnogi su roditelji zbunjeni novim metodama rada u nastavi i novim informacijama koje uče njihova djeca, pa se često osjećaju nesposobnima pomoći im kod kuće. Žele pomoći, ali ne znaju kako. Informiranje roditelja o nastavnom gradivu i objašnjavanje razloga za primjenu određenih nastavnih metoda, smanjit će njihovu odbojnost.

22

Najvažniji je cilj učenja kod kuće i pisanja domaćih zadaća, uz utvrđivanje gradiva, razvijanje samostalnosti i neovisnosti djece. Stoga je zadatak učitelja da jasno kažu djeci što od njih očekuju te da to objasne i roditeljima kako bi oni mogli kontrolirati njihov uradak. To se najčešće ostvaruje kada im dijete pokaže napisanu domaću zadaću, pročita naglas vlastiti sastavak ili priču iz čitanke, prepriča što su učili u školi, odnosno kada pomažu djetetu u prikupljanju informacija ili materijala za projekt na kojemu ono radi. Učitelji mogu češće zadavati zadatke za izradu kod kuće koji su zabavnoga karaktera (dnevnik razrednoga ljubimca, matematička naprtnjača i sl.) i koje djecu i roditelje udružuju u učenju na zabavan i opušten način.

Iz našega istraživanja:

Roditelji u školi, prema vlastitim procjenama, ne dobivaju dovoljno informacija o tome kako bi mogli pomoći svom djetetu u učenju.

Čak 30% roditelja kaže da nikada ne dobiva informacije o tome kako nadzirati djetetovo učenje i pomoći mu u tome, a gotovo isto toliki postotak ih izjavljuje da nikada ne dobiva jasne informacije o očekivanjima u pogledu djetetova učinka te da dijete ne dobiva domaće zadaće koje uključuju zajednički rad s roditeljima.

Ideje za roditelje u nastojanju da unaprijede učenje kod kuće i u školi:

- ✓ dajte djetetu do znanja kako je zahvaljujući učenju postalo kompetentnije, sposobnije, pametnije
- ✓ razgovarajte o učenju i idejama, slušajte ga dok vam govori
- ✓ pomozite mu da slijedi svoje interese i omogućite mu bavljenje njima
- ✓ svojim primjerom pokažite da cijenite knjigu, potičući dijete na svakodnevno čitanje
- ✓ osigurajte djetetu rutinu u izmjenjivanju različitih dnevnih aktivnosti koja mu pruža osjećaj sigurnosti i predvidivosti i uči ga planiranju
- ✓ upoznajte se s njegovim razrednim prijateljima i njihovim roditeljima te nježite otvorenu komunikaciju s učiteljima, informirajući ih o svim važnim promjenama u obiteljskome okruženju
- ✓ uključujte dijete u raznovrsne poslove u kući, jačajući njegovu samostalnost i odgovornost
- ✓ potičite i zahtijevajte od djeteta da objasni svoje ponašanje, odluke i stavove
- ✓ iskazujte jasno svoja očekivanja koja imate na djetetovo ponašanje i učenje

5.

Uključivanje roditelja u rad vijeća roditelja i školskoga odbora - donošenje odluka i zagovaračke aktivnosti

Nije li posve logično da roditelji imaju pravo sudjelovanja u donošenju odluka koje se tiču obrazovanja njihove djece, od sudjelovanja u izradi školskog kurikulumu do kontrole kvalitete rada škole? Istraživanje koje smo proveli pokazuje da roditelji trenutačno nedovoljno sudjeluju u procesu donošenja odluka u školi.

Preko svojih predstavnika u vijeću roditelja i školskom odboru oni mogu i trebaju artikulirati i zagovarati svoje potrebe i očekivanja. Partnerstvo obitelji i škole bitno mijenja njihovu ulogu iz pasivnih primatelja obrazovnih usluga, o čijoj vrsti i kvaliteti odlučuje netko drugi, u aktivne sudionike u kreiranju procesa obrazovanja vlastite djece.

Na ovaj se način roditeljima omogućuje i aktivna uloga u kontroli kvalitete rada škole, za čiji su rad vitalno zainteresirani.

Aktivnija uloga roditelja i partnerski odnos sa školom pridonosi demokratizaciji i otvaranju odgojno-obrazovnog sustava, a time i demokratizaciji društva, u kojemu građani na različite načine aktivno participiraju u funkcioniranju društvenih institucija.

24

Iz našega istraživanja:

Dvije trećine roditelja smatra da imaju premalo mogućnosti sudjelovati u donošenju odluka u školi, gotovo četvrtina ih procjenjuje da su isključeni iz procesa donošenja odluka, a tek desetak posto smatra da imaju dovoljno prostora za vlastiti utjecaj pri donošenju odluka.

Iz našega istraživanja:

Najveći broj roditelja nije sudjelovao ni u jednoj od aktivnosti koju zajednički može organizirati škola i lokalna zajednica. Nešto značajniji postotak ih je sudjelovao na predavanju, prezentaciji ili radionici koju je držao netko izvan škole, u organiziranju neke akcije ili aktivnosti za učenike i učitelje izvan škole ili na neformalnom sastanku s drugim roditeljima (otprilike četvrtina). Više od 90% roditelja nije nikada sudjelovalo u aktivnostima vezanima uz suradnju škole i lokalne zajednice ili uz uspostavljanje kontakata s važnim institucijama zajednice koje mogu školi pružiti konkretnu pomoć.

Možda i vi imate kontakte u vašoj sredini koji bi na različite načine mogli pomoći školi vašega djeteta?

6.

Suradnja sa zajednicom - koordiniranje službi u zajednici s potrebama obitelji

Partnerstvo obitelji i škole utjecat će i na poboljšanje suradnje sa zajednicom, odnosno različitim izvorima pomoći i podrške djeci i školi. To je od osobite važnosti kad su u pitanju specifični razvojni problemi djece ili zadovoljavanje posebnih potreba djece.

Različite službe u zajednici često djeluju neusklađeno, rasipa se dragocjeno vrijeme i roditelja i djece, a škole često imaju osjećaj da su ostavljene same baviti se problemima koje prelaze njihove snage i kompetencije.

Stavljanjem u prvi plan potrebe roditelja i djece, škola postaje prirodno mjesto gdje se odvija i koordinira rad različitih službi u zajednici. Pružanjem specijalizirane podrške roditeljima i učiteljima u rješavanju konkretnih problema djece i obitelji, te službe stvarno pridonose poboljšanju djelotvornosti škole u različitim područjima, od rješavanja prekomjernih izostanaka i problema u ponašanju, do

I na kraju...

Kad su roditelji partneri škole, oni nisu samo dobri pomagači u procesu učenja svoje djece, koji olakšavaju složen posao učitelja, već i osobe koje u okruženje za učenje unose životnu realnost koja tom učenju daje prijeko potreban smisao. Izgrađujući partnerski odnos, roditelji i učitelji pružaju djeci, budućim građanima, model demokratskoga ponašanja.

Naslov brošure:

ŠKOLA OTVORENA RODITELJIMA

Izdavač:

Udruga roditelja KORAK PO KORAK

uz financijsku potporu

Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva

Za izdavača:

Aleksandra Čolić

Urednica:

Gorana Hitrec

Lektura:

Vesna Mihelčić

Grafički dizajn:

Petrak - Žaja studio

Tisak:

"Naša djeca" tiskara d.d., Zagreb

Godina izdanja:

2006.

Naklada:

2 000 kom.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 623397

ISBN 978-953-95654-1-9